

**Mario Grčević (ur.), *Čuvar hrvatskoga jezika.*
Zbornik radova u čast Stjepanu Babiću,
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu,
Zagreb, 2024., 519 str.**

Stjepan Babić, jedan od najistaknutijih hrvatskih jezikoslovaca, ostavio je neizbrisiv trag u razvoju hrvatske znanosti. Njegovo djelo obuhvaća širok spektar jezičnih područja, od gramatike do norme i standardizacije jezika, a njegova je misao oblikovala temeljne smjernice jezikoslovnih istraživanja u Hrvatskoj. Zbornik radova njemu u čast pod znakovitim naslovom *Čuvar hrvatskoga jezika* objavljen je 2024. godine u izdanju Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Urednik zbornika je istaknuti jezikoslovac Mario Grčević, dok uredničko vijeće čine ugledni filolozi Leopold Auburger, Nataša Bašić, Mario Grčević, Sanda Ham i Karolina Vrban Zrinski. Zbornik je recenziran od strane eminentnih jezikoslovaca Sanje Vulić Vranković, Marka Tadića i Tomislava Stojanova, čime je osigurana znanstvena kvaliteta i relevantnost sadržaja. Publikacija je nastala na inicijativu uredništva časopisa *Jezik*, koje je predložilo Hrvatskim studijima da se njome na dostojan način obilježi 95. rođendan istaknutoga jezikoslovca Stjepana Babića.

Zbornik se sastoji od uredničkoga predgovora, tri rada o Stjepanu Babiću te 21 rada iz tematskih polja filologije te povijesti hrvatskoga jezika i književnosti povezanih s Babićevim radom. Nakon radova slijedi kazalo imena. Čitav zbornik obogaćen je fotografskim i slikovnim priložima Stjepana Babića i njegovih najbližih suradnika. Slijedi kratki prikaz najvažnijih sadržajnih odrednica svakoga rada.

Akademik Mislav Ježić u radu *Stjepan Babić – velikan hrvatskoga jezikoslovlja* (str. 11–15) ukratko je opisao Babićevo znanstveno i stručno djelo koje ga karakterizira kao jednoga od najistaknutijih i najutjecajnijih hrvatskih gramatičara prošloga stoljeća. Za njega je Stjepan Babić dao neizmjeran doprinos hrvatskoj jezikoslovnoj znanosti, posebno u području normativnoga pristupa i standardizacije hrvatskoga jezika, što je vidljivo u djelima poput *Tvorbe riječi u hrvatskom književnom jeziku* i *Velike hrvatske gramatike*. Njegov rad na očuvanju jezičnoga identiteta kroz uređivanje časopisa *Jezik* i brojne polemike svjedoči o njegovoj predanosti obrani hrvatskoga jezika. Autor posebno ističe Babićevo korištenje opsežnog jezičnog korpusa i sinkronijski pristup u obradi

tvorbe riječi, sintakse i morfologije. Pored znanstvenog rada, Babić se istaknuo i kao književnik te angažirani intelektualac u političkim i društvenim pitanjima vezanima za hrvatski jezik.

U radu *Stjepan Babić* (str. 17–49) Sanda Ham analizira tri ključna područja njegova djelovanja: tvorbu riječi, pravopisnu i gramatičku normu te rad u časopisu *Jezik*. Poseban naglasak stavljen je na Babićevo kapitalno djelo *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, koje autorica ocjenjuje najpotpunijim prikazom tvorbe riječi u slavenskim jezicima. Ham ističe njegov sinkronijski pristup, temeljen na opsežnom korpusu, koji je dao značajan doprinos standardizaciji hrvatskoga jezika. Njegov rad u časopisu *Jezik* opisuje kao ključan za očuvanje hrvatskoga jezičnog identiteta u politički osjetljivim razdobljima. Autorica također spominje njegov književni opus, uključujući satirična i autobiografska djela, koja svjedoče o njegovoj svestranosti. Ham isto tako prikazuje Babića kao iznimnoga znanstvenika i intelektualca.

Rad Martine Grčević i Stjepana Babića pod naslovom *Bibliografija radova dr. Stjepana Babića* (str. 51–125) predstavlja sustavan pregled više od tisuću bibliografskih jedinica koje obuhvaćaju Babićeve znanstvene članke, jezikoslovne priručnike i polemičke tekstove. Bibliografija je podijeljena prema tematskim cjelinama, uključujući tvorbu riječi, pravopis, morfologiju, fonologiju i leksikografiju. Posebno se ističu Babićevi radovi na normativnim pitanjima hrvatskoga jezika, koji su bili temelj za njegovu ulogu u standardizaciji jezika. Uz to, autori navode njegove tekstove o povijesti jezika, jezičnoj kulturi te hrvatsko-srpskim jezičnim odnosima, što pokazuje širinu i relevantnost njegova djelovanja. Bibliografija je svakako dragocjen izvor za istraživače, pružajući detaljan uvid u opus jednoga od najplodnijih hrvatskih jezikoslovaca 20. stoljeća.

Leopold Auburger u radu *O poimanju književnojezične sustavnosti Stjepana Babića općenito i u primjeni na glagolsku tvorbeni skupinu blagosloviti* (str. 127–145) analizira Babićevo shvaćanje književnojezične sustavnosti, naglašavajući njegov normativni i strukturalni pristup jeziku. Posebno obrađuje primjer glagolske tvorbene skupine blagosloviti, gdje Babić primjenjuje preciznu analizu glasovnih i značenjskih osobina. Autor ističe kako je Babićeva metodologija omogućila dosljednost u normiranju hrvatskoga jezika, uz očuvanje njegove tradicije i samosvojnosti. Rad također ukazuje na važnost Babićeve dosljedne terminološke preciznosti u standardizaciji jezika.

U radu *Normativne preporuke u hrvatskim rječnicima* (str. 147–156) Artur Bagdasarov analizira normativne preporuke u hrvatskim rječnicima s posebnim naglaskom na Babićeve doprinose. U radu se ističe kako je Babić poticao dosljednost u leksikografskoj praksi kroz preciznu obradu sinonimije, antonimije i značenja riječi. Bagdasarov naglašava Babićevu ulogu u oblikovanju jezičnih priručnika, koji su značajno utjecali na praksu jezičnog savjetovanja u Hrvatskoj.

Jezično-pravopisna previranja u ZAVNOH-u (prinos povijesti hrvatskoga pravopisanja) Nataše Bašić (str. 157–188) je rad koji istražuje pravopisna pitanja u razdoblju djelovanja ZAVNOH-a, povezujući ih s temeljima suvremenoga hrvatskog pravopisa. Rad se oslanja na arhivske izvore i pravopisne polemike toga razdoblja, čime autorica objašnjava izazove standardizacije u politički osjetljivim vremenima. Posebna pažnja posvećena je Babićevu doprinosu pravopisnim rješenjima, koja su se pokazala presudnima za hrvatski jezik. Bašić naglašava kako su pravopisna previranja toga doba oblikovala trajne smjernice za normiranje jezika.

Petar Bašić u radu *Abraham rodi Izaka, Izak rodi Jakova... o jednoj nedoumici liturgijskoga prevođenja* (str. 189–197) analizira jezične aspekte liturgijskoga prevođenja, s fokusom na uporabu biblijskih genealogija. Autor razmatra izazove prijevoda hebrejskih i grčkih sintaktičkih struktura u hrvatski jezik, ističući Babićeve sugestije za jezičnu prilagodbu. Rad ukazuje na složenost očuvanja izvornog značenja i ritma u liturgijskim tekstovima.

Zapažanja o izražavanju prošlosti u najstarijoj hrvatskoj tiskanoj knjizi (str. 199–211) Stjepana Damjanovića istražuje izražavanje prošlosti u Misalu po zakonu rimskoga dvora iz 1483. godine. Autor analizira gramatičke i semantičke aspekte prošlih vremena, povezujući ih s razvojem hrvatskoga jezika. Posebno ističe utjecaj crkvenoslavenskog jezika na oblikovanje hrvatske jezične norme. Damjanović se navlastito referira na Babićeve radove koji su postavili temelje za povijesno-jezična istraživanja.

Goran Filipi (1954. – 2021.) u radu *Iz istrorumunjske fitonimije: lukovičasto, korijenasto i gomoljasto povrće* (str. 213–231) istražuje nazivlje vezano za povrće u istrorumunjskome jeziku. Fokusira se na povijesne, semantičke i etimološke aspekte terminologije, povezujući ih s hrvatskim jezikom i njegovim dijalektima. Filipi ističe važnost ovih naziva za razumijevanje kulturnih i jezičnih veza između zajednica u Istri. Posebnu pozornost pridaje Babićevu

doprinosu u proučavanju semantike i terminologije, čime rad dobiva dodatnu dimenziju.

Rad Anđele Frančić *Jesu li u imenima ulica potrebne titule uz osobno ime i prezime?* (str. 233–247) razmatra normativne i društvene aspekte uporabe titula u imenovanju ulica. Autorica analizira jezične i pravopisne smjernice, oslanjajući se na Babićeve stavove o jezičnoj normi. Posebno se osvrće na funkcionalnost i simboliku titula u urbanim toponimima, naglašavajući njihovu kulturnu vrijednost. Rad ukazuje na važnost jasnih pravopisnih normi u očuvanju identiteta i povijesne baštine.

Prinos Stjepana Babića raspravi o postanku hrvatskoga književnoga/standardnoga jezika (str. 249–272) rad je Marija Grčevića koji analizira Babićev doprinos raspravama o razvoju hrvatskog književnog jezika. Grčević opisuje Babićev pristup u dijakronijskom omeđivanju hrvatskoga književnoga jezika i analizira polemiku koju je Babić tim povodom vodio s Daliborom Brozovićem.

Vinko Grubišić u radu *Pavel Jozef Šafárik i hrvatska renesansna književnost* (str. 273–288) istražuje utjecaj Šafárikovih filoloških ideja na hrvatsku renesansnu književnost. Autor analizira Šafárikova djela i njihov odjek u hrvatskoj književnoj tradiciji, ističući njihov doprinos povijesnoj filologiji. Grubišić ukazuje na srodnosti između Šafárikovih i Babićevih lingvističkih pristupa, osobito u očuvanju jezične baštine.

U drugomu radu istoga autora *Pavel Jozef Šafárik o Dalmaciji i njezinu stanovništvu* (str. 289–300) istražuje Šafárikove poglede na jezične i kulturne značajke Dalmacije. Autor analizira povijesne izvore i jezične opise koje je Šafárik koristio, povezujući ih s razvojem hrvatskoga jezika. Posebno se osvrće na Babićeve radove o povijesti jezika i njihov doprinos valorizaciji jezične baštine Dalmacije.

Jezikoslovne postavke sv. Jeronima u spisu O vječnomu djevičanstvu Marijini (str. 301–324) rad je Zrinke Jelaska analizira jezične ideje sv. Jeronima kroz lingvističku perspektivu. Autorica istražuje Jeronimove stavove o latinskom i biblijskim jezicima, ističući njihovu važnost za formiranje jezičnih normi. Isti povezuje Jeronimovu metodičnost s Babićevim normativnim pristupom, ukazujući na kontinuitet u razvoju jezičnih standarda. Jelaska naglašava kako Jeronimova lingvistička razmatranja nude dublji uvid u povijest jezikoslovlja, dok Babićevi radovi omogućuju razumijevanje suvremenih normativnih problema.

Ljubica Josić u radu *Razmatranja Stjepana Babića o jeziku hrvatskih književnika u časopisu Jezik* (str. 325–334) istražuje Babićeve analize jezika književnika objavljene u časopisu *Jezik*. Autorica naglašava kako su ti radovi obuhvatili širok raspon jezičnih tema, od normativnih smjernica do stilističkih osobitosti. Posebno ističe Babićevu sposobnost kritičkog sagledavanja književnog jezika u kontekstu standardizacije. Josić na koncu zaključuje kako su Babićevi prilozi u časopisu *Jezik* bili ključni za razumijevanje jezičnih kretanja i pravopisnih izazova u hrvatskoj književnosti.

Rječotvorba naziva za sljedbenike nauka ranokršćanskih filozofa i teologa (str. 335–351) Ivane Kresnik proučava semantičku i morfološku strukturu tih termina, oslanjajući se na Babićeve normativne smjernice. Rad ističe važnost leksičke preciznosti u izgradnji teološkoga nazivlja i njegova prilagođavanja suvremenome jeziku. Kresnik naglašava kako je Babićeva tvorbena metodologija bila ključna za oblikovanje sustavne terminologije.

Mile Mamić u radu *Imenica “put”, “puti” u hrvatskoj jezičnoj tradiciji i danas* (str. 353–363) istražuje povijesnu i suvremenu uporabu imenice put u hrvatskome jeziku. Autor se fokusira na semantičke promjene i normativna pravila vezana uz ovu imenicu. Mamić ukazuje na Babićeve analize koje su obuhvatile leksičke i sintaktičke aspekte riječi put u raznim stilovima i kontekstima.

Hrvatsko-romanska etimološka tumanjanja (str. 365–375) rad je Ranka Matasovića koji se bavi etimološkim vezama između hrvatskih i romanskih jezika. Autor istražuje povijesne utjecaje romanskoga leksika na hrvatski jezik, analizirajući primjere posuđenica i njihovih prilagodbi. Posebnu pozornost pridaje Babićevim istraživanjima o leksikološkoj i etimološkoj slojevitosti hrvatskoga jezika. Matasović posebno naglašava važnost multidisciplinarnog pristupa u proučavanju etimologije, osobito kroz prizmu normativnih načela.

Zvonko Pandžić u radu *Hrvatski humanisti, metoda ad fontes i začetci historijsko-komparativne gramatike* (str. 377–418) analizira doprinos hrvatskih humanista razvoju jezikoslovnih metoda, posebno metode “ad fontes” (povratka izvorima). Autor istražuje kako su ovi mislioci postavili temelje za historijsko-komparativnu gramatiku. Posebnu pažnju posvećuje utjecaju ovih ideja na Babićev pristup povijesti jezika.

Stup u etimologiji, semantici i frazeologiji hrvatskoga i slavenskih jezika (str. 419–429) Nede Pintarić istražuje riječ “stup” u kontekstu etimologije,

značenja i frazeologije. Autorica analizira upotrebu i simboliku riječi u hrvatskom i drugim slavenskim jezicima. Posebno se osvrće na Babićeve radove o semantici i frazeologiji, ističući njegov doprinos razumijevanju ovih aspekata jezika.

Dubravka Sesar (1947. – 2023.) u radu *Hrvatski književni jezik, ne samo njim samim* (str. 431–451) razmatra razvoj i stanje hrvatskoga književnog jezika, ističući utjecaje izvan samog jezika. Autorica analizira društvene, političke i kulturne čimbenike koji su oblikovali jezik kroz povijest. Posebnu pažnju posvećuje Babićevim stavovima o normi i standardizaciji te kako su oni odgovorili na vanjske izazove.

Poredbeni prikaz nekih vidova jezične politike u Hrvatskoj i u drugim zemljama (str. 453–473) Marije Turk analizira jezičnu politiku Hrvatske u usporedbi s drugim zemljama. Autorica istražuje različite modele upravljanja jezičnim pitanjima, ističući izazove i rješenja. Posebno se osvrće na Babićev doprinos oblikovanju jezične politike u Hrvatskoj.

Sanda Lucija Udier u radu *Suvremeni pogled na Babićev opis glagolske prefiksacije u hrvatskome jeziku* (str. 475–488) analizira Babićev rad na glagolskoj prefiksaciji, uspoređujući ga sa suvremenim lingvističkim teorijama. Autorica ispituje točnost i primjenjivost Babićevih opisa u kontekstu današnjih jezičnih istraživanja. Posebno ističe njegov doprinos razumijevanju morfoloških procesa u hrvatskom jeziku.

Posljednja autorica u nizu Nina Žavbi u radu *Različice umetniškoga jezika (govora) s poudarkom na neknjižnih zvrsteh* (str. 489–500) istražuje varijante umjetničkog jezika, s posebnim naglaskom na neknjiževne stilove. Autorica analizira kako se različiti jezični izrazi koriste u umjetničkom stvaralaštvu, uključujući dijalekte i sociolekte. Iako se rad bavi širim slavenskim kontekstom, povezuje se s Babićevim interesom za jezičnu raznolikost i normu. Žavbi zaključuje da razumijevanje ovih varijanti obogaćuje percepciju jezika i kulture.

Zaključno, zbornik radova *Čuvar hrvatskoga jezika* ističe se kao iznimno kvalitetno i znanstveno relevantno djelo koje doprinosi hrvatskome jezikoslovlju, ali i širem humanističkom kontekstu. Okupljeni radovi renomiranih autora obuhvaćaju ključne teme iz lingvistike, filologije i kroatologije, ističući trajnu važnost Babićeva znanstvenog opusa za razumijevanje i razvoj hrvatskoga jezika. Metodološka preciznost i interdisciplinarni pristup radova svjedoče o viso-

koj znanstvenoj razini, čineći ovaj zbornik nezaobilaznim štivom za istraživače hrvatskoga jezika, književnosti i povijesti. Pritom se posebno naglašava doprinos kroatologiji kao humanističkom znanstvenom polju jer radovi istražuju temeljne aspekte hrvatskoga identiteta kroz jezik, povijest i književnost. Dakle, publikacija ne samo da vrednuje Babićevo djelo već i otvara prostor za nove rasprave o standardizaciji jezika, normativnim pristupima i interdisciplinarnim istraživanjima.

Vlatko Smiljanić

